Shostakovitshin naurua ja kauhua

Dmitri Shostakovitsh: Sinfonia nro 4. Royal Liverpool Philharmonic Orchestra, joht. Vasily Petrenko. Naxos 8.573188.

Dmitri Shostakovitshin sävellysura koki ensimmäisen vakavan kolauksensa vuonna 1936. **Stalin** oli tullut katsomaan oopperaa *Mzenskin piirikunnan Lady Macbeth* ja lähti teatterista raivoissaan. 28. tammikuuta ilmestyi Pravdassa musiikkikritiikin historian kuuluisin arvio otsikolla "*Sekasotkua musiikin asemesta*". Varoitus ylhäältä oli käynyt ja Shostakovitsh päätti vetää työn alla olleen neljännen sinfoniansa pois. Kantaesitys kuultiin vasta Stalinin kuoleman jälkeen vuonna 1961. Vaikka aika oli toinen, säveltäjä ei muuttanut teoksesta nuottiakaan vaan seisoi nuoruuden yltiöpäisyytensä takana.

Megalomaaninen sinfonia rönsyilee tanssi- ja marssiaiheita ja hyppii tragedian ja komedian välillä. Ikään kuin säveltäjä testaisi, miten pitkälle muotoa voi viedä ilman että se lysähtää. Hurjuudessaan teos onkin omaa luokkaansa Shostakovitshin sinfoniasarjassa. Yhteydet edeltäjien futuristiseen henkeen ovat säilyneet, mutta ilmapiirin kiristyminen kuuluu. **Mahlerin** vaikutteet ovat selvempiä kuin koskaan. Finaalin karnevalistisessa säntäilyssä on paikoin jo paniikin makua, mutta ylimpänä kaikuu silti säveltäjän kapinallinen nauru, jollainen ei myöhempien kokemusten jälkeen olisi ollut enää mahdollinen.

Nyt neljäs sinfonia on saavuttanut aseman yhtenä säveltäjän rohkeimmista luomuksista. **Vasily Petrenkon** kiitetty sinfoniasarja Naxosille on ehtinyt tähän haasteeseen. Heti alkurepliikeissä hän tekee päämääränsä selviksi: ne soivat kuivakkaan pisteliäinä ja sarkastisina. Artikulaatio on melkein yliselkeää, mikä korostaa tunnelman kireyttä.

Paikoin Petrenko menee alleviivauksissaan turhankin pitkälle, esimerkiksi ensi osan kehittelyjaksossa hän kutistaa orkestraation kalpeammaksi kuin mitä se onkaan, jotta irvokkaat vastakohdat korostuisivat. Mutta jakson lopussa jouset aloittavat fugatonsa paniikinomaisessa huipputempossa, ja ennen kertausta vasket tuuttaavat jäätävää Siperian ilmaa. Toisessa osassa tunnelmasta tulee entistä irreaalisempi, painajaismaisempi. Aksentit ilkkuvat pirullisesti, ja kuviot vajoavat rapistumisen tilaan. Finaalista muotoutuu surrealistinen tanssifragmenttien keskinäinen takaajo, jossa kauhu ja rieha limittyvät.

Tulkinta on veitsenterävyydessään ja ekspressiivisyydessään hyvin erilainen kuin **Mariss Jansonsin** ja Baijerin RSO:n uhkean mahlermainen "maailmojen halaus" tai **Valeri Gergijevin** ja mariinskilaisten venäläisemmin vereslihainen tulkinta, eikä se ole missään tapauksessa lopullinen sana, edes orkesterisoinnin tason suhteen. On silti hienoa, että nuoren polven kapellimestareilla on tämän kaliberin teoksesta omaa sanottavaa. ■

HARRI KUUSISAARI

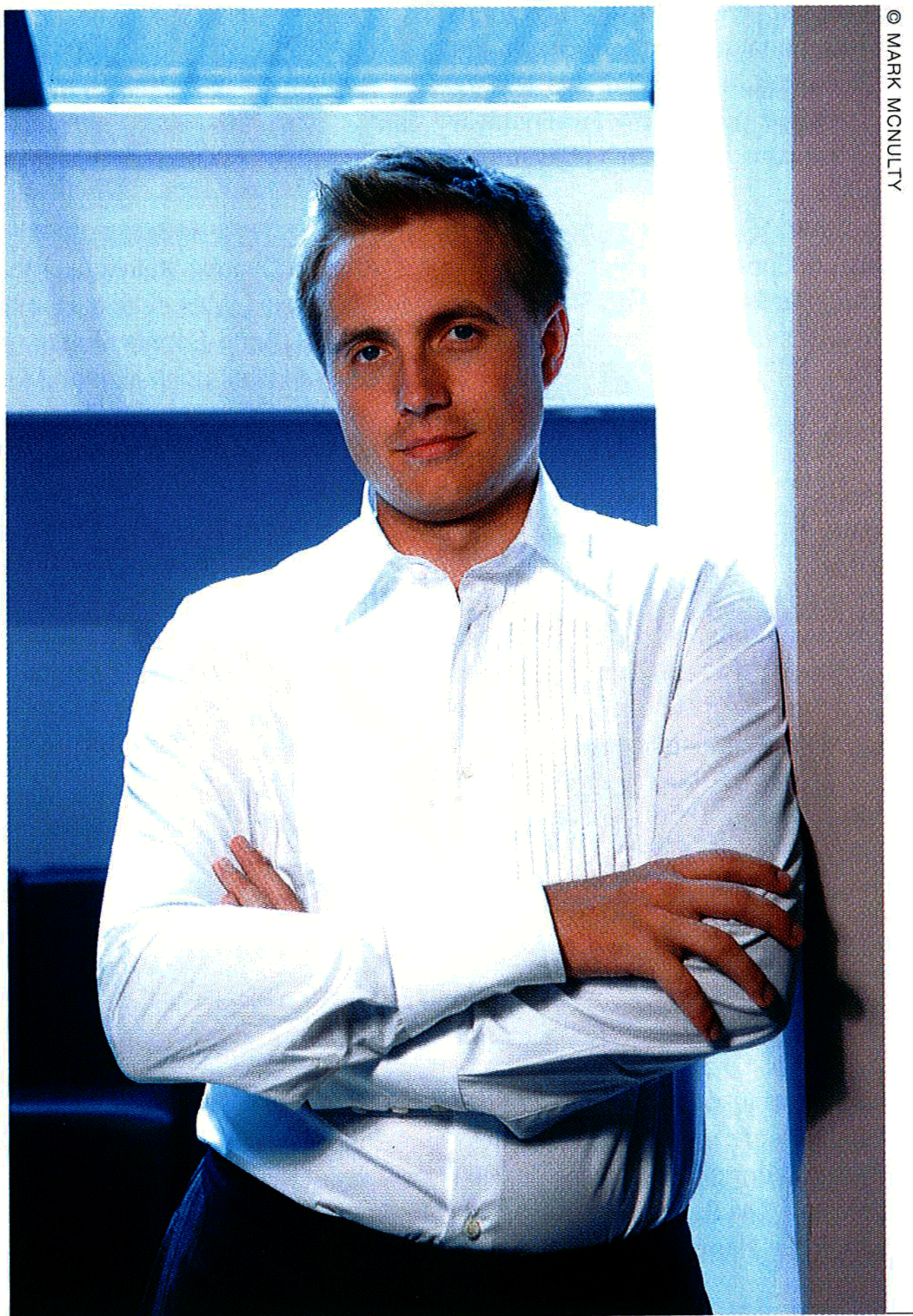

© MARK MCNULTY

Vasily Petrenko on nostanut Liverpoolin filharmonikkojen kansainvälistä profiilia levysarjallaan.